Yüksek Lisansa Hazırlık Rehberi: Hadis

Yüksek lisans, akademinin ilk adımı. İlk adımın sağlam olması diğer adımların sıhhati için de bir o kadar önemli. Rıdvan Talha Yücedağ, hocalarından Hadis alanında yüksek lisans yapmak isteyenlere yönelik aldığı tavsiyeleri tüm ilim taliplileri için derledi, istifadeye sundu. Buyrun:

Lisans 3. sınıfın başında, bazı hocalarımız, ilgili olduğumuz ve lisansüstü çalışmalarımızı üzerine sürdürmeyi düşündüğümüz alanın diğer üniversitelerdeki hocalarını ziyaret etmemizi ve onlardan yüksek lisansa hazırlık konusundaki tavsiyelerini almamızı salık verdiler. Bu fikrin tohumları hocalarımız tarafından zihnimize atılır atılmaz dönemimizdeki birçok arkadaş harekete geçti ve İstanbul'daki ilahiyat/İslami ilimler fakültelerini gezmeye başladı. Biz de hadis ilminden yüksek lisans yapmak isteyen birkaç arkadaşla beraber İstanbul'daki üniversitelerin ilahiyat/İslami ilimler fakültelerindeki hadis hocalarını ziyaret etmeyi, onlarla tanışmayı, tecrübelerinden faydalanmayı ve tavsiyelerini almayı hedeflediğimiz küçük çaplı bir "rıhle" faaliyetine böylece başlamış olduk.

İşe ilk önce kendi hocamız **Halit Özkan** ile başladık. Daha sonra onun yardımlarıyla Marmara Üniversitesi'nden **Enes Topgül** ve **Macit Karagözoğlu** ve 29 Mayıs Üniversitesi'nden **Ahmet Yücel** ile görüşme fırsatımız oldu. Ardından İstanbul Üniversitesi'nden **Bekir Kuzudişli**, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nden **Mehmet Fatih Kaya** ve İbn Haldun Üniversitesi'nden **Serdar Demirel**'i ziyaret ettik. Toplamda yedi hadis hocası ziyaret etmiş olduk ve hepsinden de çok kıymetli tavsiyeler aldık.

Biz bu tavsiyelerden çokça istifade ettik. Bundan dolayı, edindiğimiz bilgilerden hâsıl olan faydanın genele yayılarak çoğalması için bu tavsiyeleri yazıya döküp herkesle paylaşmak istedik. Böylece bu yazı ortaya çıktı. Umarız herkes için faydalı olur.

Hadis İlminden Yüksek Lisans Yapmak İsteyenlere Tavsiyeler

Hadis ilminden yüksek lisans yapmak isteyen birinin şu alanlarda kendisini geliştirmesi gerekir: **1.** Dil, **2.** Hadis Tarihi ve Usulü, **3.** Hadis Literatürü, **4.** Hadis Istılahları ve **5.** Güncel Hadis Meseleleri.

Birinci Adım: Dil

Bir öğrenci, İslami ilimlerin hangi alanında yüksek lisans yapmak isterse istesin, ondan beklenecek ilk ve en önemli şart dil şartıdır. Burada dilden İngilizce ve Arapçayı kastediyoruz.

İngilizce bilmek, hadis alanında, Müslüman araştırmacıların İngilizce ürettiği metinlere ve oryantalist çalışmalara ulaşabilmek ve uluslararası konferanslara, sempozyumlara ve derslere dinleyici veya konuşmacı olarak katılabilmek için gerekli olabilir. Ancak İngilizce bilmenin, hadis için yapılan yüksek lisans sınavlarında temel şart olarak arandığı söylenemez.

Arapça için ise durum farklıdır. Arapça, hadis ilminde derinleşebilmenin ilk şartıdır. Zira şeriat-ı mutahharanın iki temel rüknü olan Kuran-ı Kerim ve hadis-i şerifler Arapça nazil ve varid olmuştur ve bunları hakkıyla anlayabilmek için Arapçaya tam bir vukuf gerekir. Bundan dolayı yüksek lisans sınavlarında hocaların öğrencileri sınadığı ilk konu Arapçalarının iyi olup olmadığıdır. Eğer öğrencinin Arapçası kötü ise, hadis ilmine dair ne kadar çok okuma yapmış olursa olsun, onu yüksek lisansa alma konusunda tereddüt ederler. Çünkü Arapçası kötü olan birinin hadis çalışmasının doğru olmadığı düşünülür; o, hadisleri okuduğunda anlayamaz yahut yanlış anlar, yanlış anladığında da yanlış yorumlar ve bu da çok tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Bu yüzden öğrencinin sağlam bir Arapça bilgisi olması şarttır. Burada Arapçadan kastedilen klasik metinlerin Arapçasıdır. Modern Arapça da önemlidir fakat hadis ilmi söz

konusu olduğunda klasik Arapça kadar önemli değildir. Zira hadis ilmiyle meşgul olanlar en başta Hz. Peygamber'in sözleriyle, sonra da klasik dönemde yazılmış Arapça metinlerle uğraşırlar. Bunları anlamak ve yorumlamak için de modern Arapçadan çok klasik Arapça gerekir.

Peki, öğrenci klasik Arapçasını geliştirmek isterse ne yapmalıdır? Bunun için öncelikle temel medrese müfredatındaki klasik Arapça sarf ve nahiv kitaplarını *(Emsile*, *Binâ*, *Maksûd*, *Avâmil* ve *İzhâru'l-esrâr*) okumalıdır. Bunları iyice anlayarak okuduktan sonra (ya da bunları okurken) devamlı bir şekilde farklı konularla ilgili metinler (hikâye, roman, ilmi metinler) okumayı da ihmal etmemelidir. Mümkünse okuduğu metinleri bir hocaya okumalı, hoca, öğrencinin irab konusunda yaptığı hataları düzeltmeli ve hatasının nedenini açıklamalıdır. Böylece öğrenci metnin irabını yapma ve metne anlam verme konusunda gün geçtikçe yetkinleşecektir.

İkinci Adım: Hadis Tarihi ve Usulü

Yüksek lisans sınavlarında öğrenciye önce hadisle ilgili Arapça bir metnin tercümesi yaptırılır, o metindeki bazı ıstılahların altı çizilip onları açıklaması istenir. Bu metni kolayca tercüme edebilmesi ve ıstılahları güzelce açıklayabilmesi için öğrenci, Arapça bilgisinin yanında iyi bir hadis tarihi ve usulü bilgisine de sahip olmalıdır. İlahiyat müfredatında verilen hadis tarihi ve usulü dersleri bir girişten ibarettir. Bunların üzerine konuyla alakalı başka okumalar da yapılmalıdır.

Hadis tarihi kitapları genelde ilk üç asrın genel bir manzarasını verir, diğer asırlardan pek bahsetmez. Bahsetse bile yüzeysel bir şekilde değinir. İlk üç asır sonrası hadis tarihiyle ilgili bilgi sahibi olabilmek için hususi o dönemlerle ilgili yapılmış çalışmalara bakılabilir. Mesela, Hatib Bağdâdî, İbnü's-Salâh ve Nevevî ile ilgili çalışmalara bakılarak hadis ilminin o dönemdeki durumuyla ilgili fikir sahibi olunabilir.

Yüksek lisansa hazırlık aşamasında hadis tarihiyle ilgili şu kitaplar okunabilir:

Yücel, Ahmet. *Hadis Tarihi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Koçyiğit, Talat. *Hadis Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Koçkuzu, Ali Osman. *Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi.* İstanbul: Dergâh Yayınları.

HADİS TARİHİ

Prof. Dr. AHMET YÜCEL

Yirmi Dördüncü Baskı

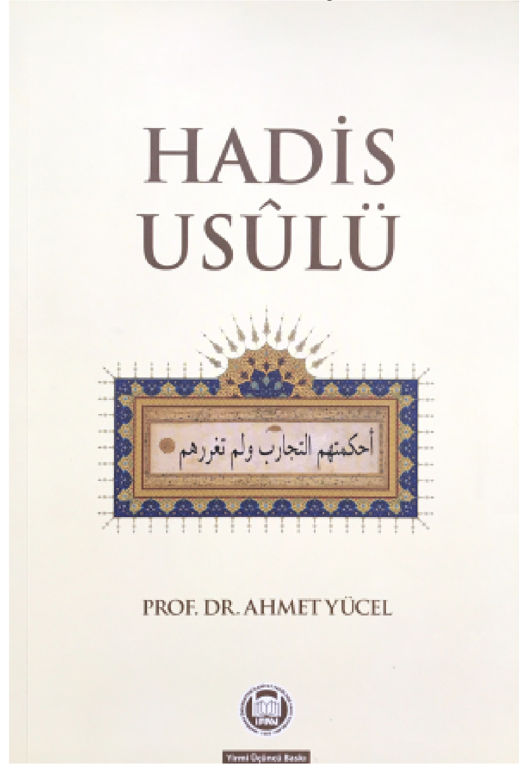
TALÂT KOÇYİĞİT

HADİS TARİHİ

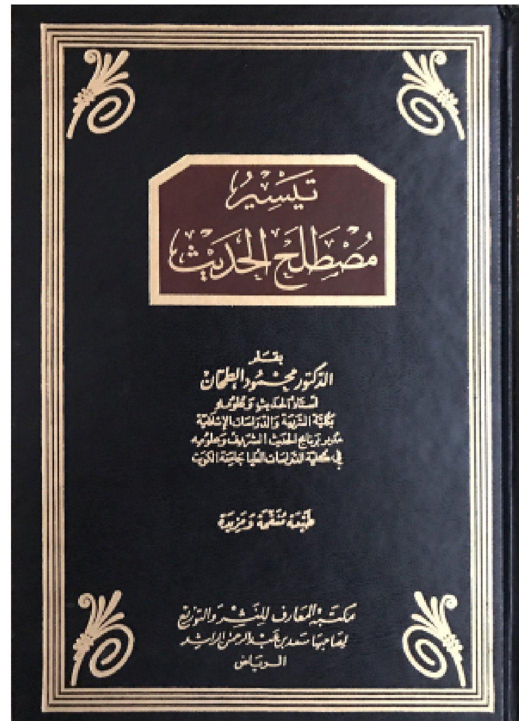

Hadis usulü ile ilgili ise öncelikle Türkçe bir eser, daha sonra Arapça klasik ve/veya modern bir eser baştan sona okunmalıdır. Öğrenci, okumalarına modern dönemde yazılmış bir eserle başlamışsa daha sonra mutlaka klasik dönemde yazılmış bir eseri de okuması tavsiye edilir. Bütün bunları yaptıktan, yani en az iki hadis usulü eseri okuduktan sonra mufassal hadis usulü eserlerini tarama suretiyle gözden geçirebilir, detaylarını merak ettiği konuları buralardan inceleyebilir. Bütün bunlar için de şu kitaplar tavsiye edilir:

Türkçe okumalar için güzel bir başlangıç:
Yücel, Ahmet. *Hadis Usulü.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

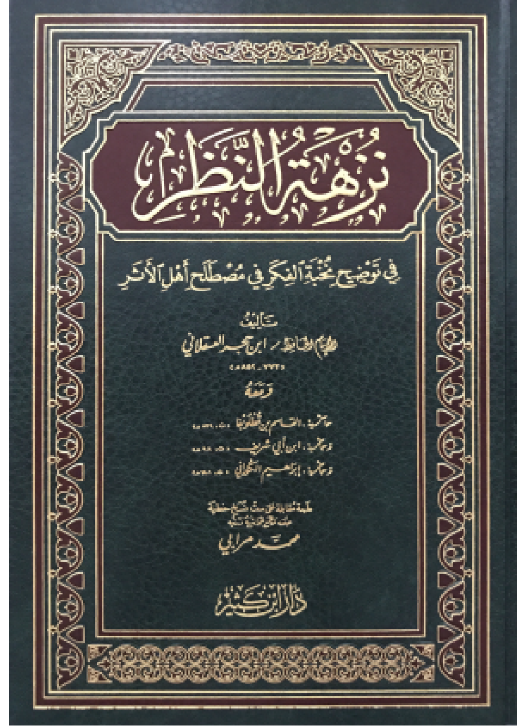

Mahmûd et-Tahhân. *Teysîru mustalahi'l-hadîs.* Riyâd: Mektebetü'l-Meârif.
Modern dönemde yazılmış Arapça bir hadis usulü eseri okumak isteyenler için de *Teysîr* güzel bir başlangıç olabilir. Genel olarak İbn Hacer'in *Nüzhetü'n-nazar*'daki tasnif planını takip eden müellif, her konunun sonuna o konuyla ilgili okuma listeleri de ekleyerek kitabı zenginleştirmiş. Bu kitabı Mehmet Fatih Kaya Hoca, Dâru'l-Hikme'de okutmuştu (**https://www.youtube.com/playlist?list=PL5R-Mjms2tlmpO40YlOhmVhDxJcyTElsA**). Bu kitap okunurken onun derslerinin takip edilmesi çok yararlı olacaktır.

Yahyâ b. Şeref en-Nevevî. *Et-Takrîb ve't-teysîr li-ma'rifeti süneni'l-beşîri'n-nezîr.* Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî.
Klasik dönemde yazılmış Arapça bir hadis usulü eseri okumak isteyenler için *Takrîb* tavsiye edilebilir. Ancak kitabın ibareleri biraz kapalı olduğundan bir hocayla okunması öğrenci için daha iyi olacaktır. Bu kitap yerine, yine aynı müellifin *İrşâdu tullâbi'l-hakâik ilâ ma'rifeti süneni hayri'l-halâik* adlı kitabı da tercih edilebilir.

İbn Hacer el-Askalânî. *Nüzhetü'n-nazar fî tavdîhi Nuhbeti'l-fiker*. Beyrut: Dâru İbn Kesîr.
Klasik dönemde yazılmış hadis usulü eserlerinden biri de *Nüzhe*'dir. *Nüzhe,* giriş seviyesinin üstündeki öğrenciler için uygun bir kitaptır. Mehmet Fatih Kaya Hoca, Dâru'l-Hikme'de *Nüzhe* dersleri de yapmıştı (**https://www.youtube.com/watch?v=LMDH6KVPu7g&index=85&list=PL5R-Mjms2tll5C32e1o9Abd1F3a6xY0FJ**). Ancak eğer *Nüzhe* okunurken Fatih Kaya Hoca'nın dersleri takip edilecekse öncelikle hocanın *Teysîr* derslerinin dinlenmesi daha uygun olacaktır, zira hoca bu derslerde detaylı bilgiler vermekte ve konuları derinlemesine incelemektedir. Derste tartışılan konuları ilk defa duyan bir öğrenci bu dersi takip etmekte zorlanacaktır.

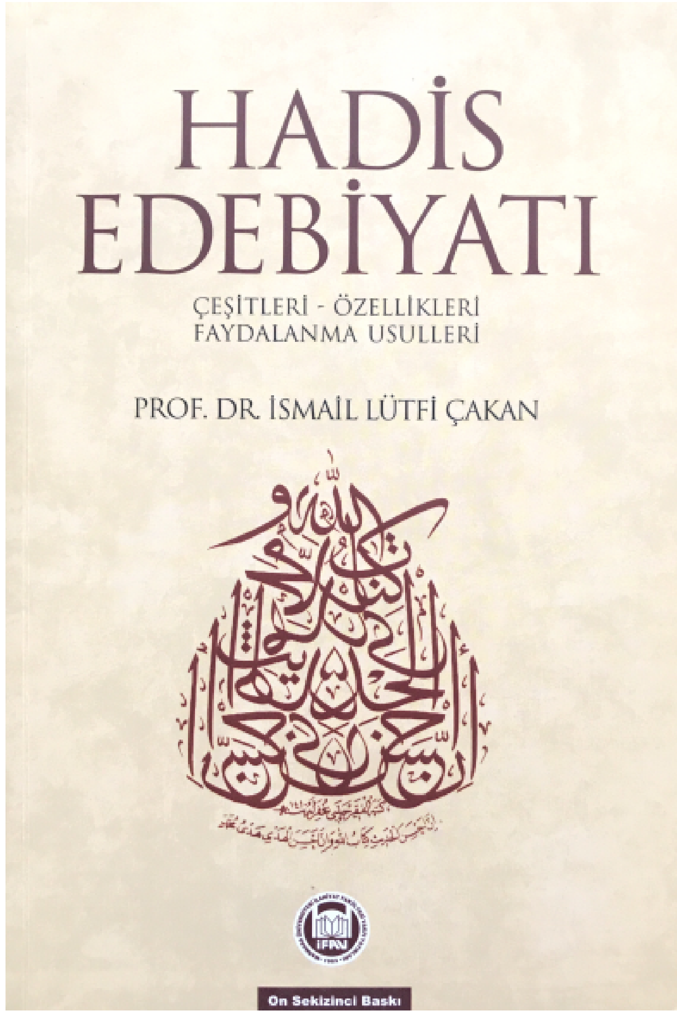

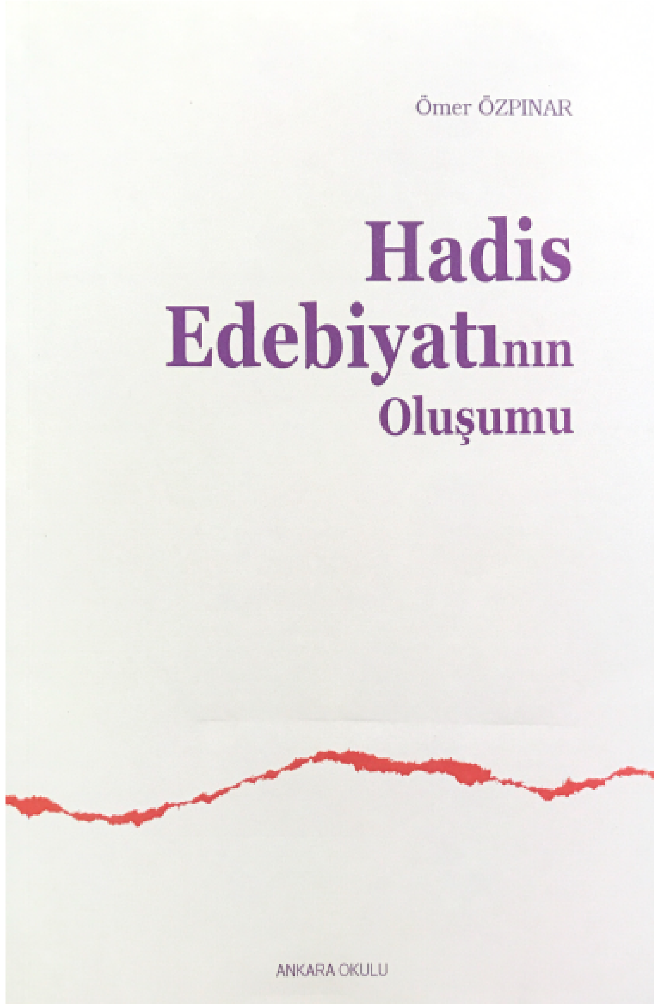
Üçüncü Adım: Hadis Literatürü

Hadis yüksek lisans sınavlarında öğrencinin karşısına mutlaka çıkacak soru türlerinden biri de literatürle ilgili sorulardır. Hocalar, öğrencinin literatür bilgisini yoklamak isterler. Bundan dolayı hadis ilminden yüksek lisans yapmak isteyen kişinin iyi bir literatür bilgisine sahip olması gerekir. Bu konuda da iki aşama vardır. Birinci aşamada klasik hadis edebiyatında ne tür eserler telif edildiği, bunların özellikleri ve bu eserlerin kimler tarafından telif edildiğinin bilinmesi gerekir. Mesela, cami, müsned, sünen tarzı hadis kitaplarının temel özellikleri ve bunların en meşhur örneklerinin kimler tarafından telif edildiği bilinmelidir. Bu konuyla ilgili en çok tavsiye edilen kitaplar şunlardır:

Çakan, İsmail Lütfi. *Hadis Edebiyatı.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Özpınar, Ömer. *Hadis Edebiyatının Oluşumu.* Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

HADİS
EDEBİYATI
ÇEŞİTLERİ - ÖZELLİKLERİ
FAYDALANMA USULLERİ
PROF. DR. İSMAİL LÜTFİ ÇAKAN
On Sekizinci Baskı

Ömer ÖZPINAR
Hadis
Edebiyatının
Oluşumu
ANKARA OKULU

İkinci aşamada ise günümüz dünyasında hadis alanında hangi eserlerin kimler tarafından üretildiğinin bilinmesi gerekir. Hadisle ilgili yeni çıkan kitaplar, dergiler, makaleler ve tezler bilinmelidir. İSAM'ın ilahiyat makaleleri veri tabanı (**http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php**) aracılığıyla hadisle ilgili makalelere kolayca ulaşılabilir. Bu veri tabanına girilip merak edilen konu aratılıp o konuyla ilgili hangi makalelerin yazıldığı görülebilir. Bu veri tabanındaki makaleler incelenirken bu makalelerin hangi dergilerde yayınlandığına bakılıp hadis ilmiyle ilgili dergilere de ulaşılabilir. Hadis alanında yazılmış tezler için yine İSAM'ın ilahiyat fakülteleri tezler kataloğu (**http://ktp.isam.org.tr/?url=tezilh/findrecords.php**) incelenebilir. Burada bir konuyla ilgili ya da bir kişi tarafından yapılan tezler bulunabilir. Tezlerin elektronik versiyonlarına erişmek için de YÖK'ün ulusal tez merkezi (**https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp**) kullanılabilir.

Dördüncü Adım: Hadis Istılahları

Hadis usulü zaten bir ıstılahlar ilmi olduğundan, birçok kişi hadis ıstılahlarına ayrıca çalışmanın gereksiz olduğunu düşünebilir. Fakat durum böyle değildir. Hadis usulü gerçekten de bir ıstılahlar ilmidir, ancak önemine rağmen hadis usulü kitaplarında detaylı bir şekilde anlatılmayan ıstılahlar olabilir. Bundan dolayı bir öğrenci hadis usulünü çok iyi bir şekilde okusa bile bu ıstılahları gözden kaçırabilir. Ayrıca hadis usulüne ek olarak hadis ıstılahları çalışmanın bir avantajı da ıstılahların hadis usulü kitaplarında dağınık olarak bulunan farklı manalarını bir arada görebilmektir. Hadis ıstılahları konusunda da şu kitaplar önerilebilir:

Aydınlı, Abdullah. *Hadis Istılahları Sözlüğü.* İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Uğur, Mücteba. *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Koçyiğit, Talat. *Hadis Istılahları.* Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
Bu kitaba şu link aracılığıyla ulaşılabilir: **http://kitaplar.ankara.edu.tr/detail.php?id=691**

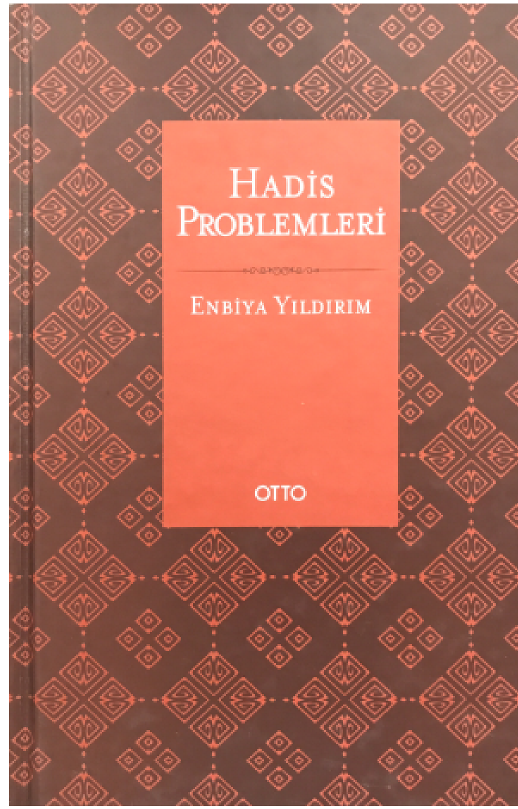
Selâme, Muhammed Halef. *Lisânü'l-muhaddisîn.*
Henüz basılmamış olmakla birlikte internette pdf ve word dosyası halinde bulunabilecek olan bu sözlüğün (**https://www.ahlalhdeeth.com/vb/showthread.php?t=367237**) piyasadaki sözlüklerin birçoğundan daha kapsamlı olduğu söylenebilir. İstenilen ıstılah pdf ya da word dosyasında aratılarak bulunabileceğinden kullanımı oldukça kolaydır.

Beşinci Adım: Güncel Hadis Meseleleri

Yüksek lisans sınavında öğrencinin karşılaşacağı sorulardan biri de güncel hadis meseleleriyle ilgili olabilir. Özellikle içinde bulunduğumuz dönemde hadisler etrafında dönen tartışmaların yoğunluğu göz önünde bulundurulursa bunun oldukça muhtemel olduğu anlaşılır. Bu yüzden bir hadis talibinin; metin tenkidi, hadislerin mana ile rivayeti, hadislerin Kuran'a arzı, oryantalistlerin hadislere yaklaşımı ve hadislerin delil olma değeri gibi güncel hadis meselelerine de aşina olması gerekir. Bu meselelerin de çoğu hadis tarihi ve usulü kitaplarında bulunabilmekle birlikte bu konuya has kitaplarda toplu ve detaylı bir biçimde incelendiğinden buralardan okunması daha faydalı olacaktır. Bu konuyla ilgili de şu kaynaklar okunabilir:

Yıldırım, Enbiya. *Hadis Problemleri.* Ankara: Otto Yayınları.

Polat, Salahattin. "Modern Dönemde Hadis İlminin Temel Meseleleri." *Modern Dönemde Dini İlimlerin Temel Meseleleri Sempozyumu*, İSAM, İstanbul 2007, s. 211-248.

***Rıdvan Talha Yücedağ** derledi.